

ZENEMŰVÉSZETI
INTÉZET

térZENEtér

IV. zene a társas térben
tudományos ülészak
P T E M K Z M I
Pécs, 2021. március 18.

A konferencia programja

- 10:00-10:10 Dr. Vas Bence intézetigazgató köszöntője
- 10:10-10:40 Bandi Szabolcs (PTE): *Hangnemek és érzelmek: a dúr-moll dichotómia affektív etiológiája*
- 10:40-11:10 Nagy Sándor Imre – Révész György – Bandi Szabolcs Ajtony (PTE): *Temporális expektanciák szerepe a zenei észlelésben*
- 11:10-11:40 Bredács Alice (PTE): *A pozitív pedagógia és zenepedagógia*

Ebédszünet

- 12:30-13:00 Hoffner Tibor – Gocsál Ákos (PTE): *Az ének-zene iránti attitűd vizsgálata a zenei előképzettség függvényében, tanító szakos hallgatók körében*
- 13:00-13:30 Gocsál Ákos (PTE – NYTI): *Kellemes hang – kellemetlen hang 2.: hallgatók további tipizálása a beszéd hangzásának megítélése szempontjából*

Szervezőbizottság:

elnök: dr. habil. Vas Bence
tagok: dr. Gocsál Ákos
Farágó Emanuela

Cím:

Hangnemek és érzelmek: a dúr-moll dichotómia affektív etiológiája

Szerző(k):

Bandi Szabolcs^{1,2,3,4}

Affiliáció:

1. Pécsi Tudományegyetem – Bölcsészettudományi Kar – Pszichológia Doktori Iskola
2. Pécsi Tudományegyetem – Művészeti Kar – Zeneművészeti Intézet
3. Pécsi Tudományegyetem – Bölcsészettudományi Kar – Pszichológia Intézet
4. Pécsi Tudományegyetem – Művészeti Kar – Zenepedagógiai és -pszichológiai kutatócsoport

Absztrakt (max. 250 szó):

A zenei észlelés és a pszichológiai tartalmak kapcsolatának talán egyik legkülönlegesebbike az, ami a modalitások és az érzelmek viszonyát tematizálja. Az empirikus vizsgálatok eredményei újra és újra reprodukálják a különbségtételt, miszerint a dúr hangnemeket a befogadók inkább találják pozitív érzelmi színezetűnek, míg a moll hangnemeket negatívnak, ugyanakkor kellően elaborált, komplex és széleskörűen elfogadott magyarázatot a háttérben meghúzódó zeneelméleti és lélektani összefüggésekről a zenepszichológiának eddig nem sikerült azonosítania. Jelen előadás keretében kíséretet teszünk felvázolni néhány lehetséges magyarázókeretet, amelyek által lehetőség nyílik a különböző megközelítésmódok erősségeinek és kihívásainak az összevetésére. Parncutt (2014) összefoglaló írása alapján hét lehetséges alternatíva kínálkozik: (1) a kulturális tanulás koncepciója, (2) a disszonancia differenciáló szerepe, (3) a bizonytalanságból fakadó negativitás, (4) a gyakoriság észlelése, (5) a beszédhangmagasság analógiája, (6) a zenei módosítójelek felhívó jellege és a (7) az akkord alaphangok és a hangmagasság egyértelműsége és prolongációja. Az elképzelések három nagyobb meta-elmélet köré szerveződnek, amelyek alapján a pszichoakusztikai, prolongációs és evolúciós elvek határozzák meg legerőteljesebben a dúr- és moll hangnemek érzelmi színezetét. Az előadás során szemtanúi lehetünk a muzikológia és a pszichológia aktív párbeszédének, ahol a hangsúly hol egyik- hol másik komponensre kerül. Az elméleti elgondolásokat empirikus vizsgálatok eredményeivel demonstráljuk pro-kontra érvek mentén. Teljesen biztos válaszokkal nem tudunk szolgálni az évszázados rejtély feloldásához, a célunk éppen ezért sokkal inkább az, hogy alternatív utakat ajánljunk a kérdéskör megközelítéséhez.

Az első szerző e-mail címe:

bandi.szabolcs@pte.hu

Cím:

Temporális expektanciák szerepe a zenei észlelésben

Szerző(k):

Nagy Sándor Imre^{1,3} – Révész György^{1,2} – Bandi Szabolcs Ajtony^{1,2,3}

Affiliáció:

1. Pécsi Tudományegyetem – Bölcsészettudományi Kar – Pszichológia Doktori Iskola
2. Pécsi Tudományegyetem – Bölcsészettudományi Kar – Pszichológia Intézet
3. Pécsi Tudományegyetem – Művészeti Kar – Zenepedagógiai és –pszichológiai Kutatócsoport

Absztrakt (max. 250 szó):

A zenei expektanciák kérdésköre a XX. század második felétől központi szerepet tölt be a zenei kogníció és észlelés tudományterületein. Előadásunkban ezen belül a temporális expektanciákkal kívánunk foglalkozni, melyek a zene idői dimenzióira vonatkoznak, arra, hogy milyen elvárásokat alakít ki a hallgató a zene időben bekövetkező eseményeivel szemben. Az ütés, a metrum, ritmus vagy nagyobb hipermetrikai egységek egymásra hierarchikusan épülő elemei határozzák meg, hogy egy-egy hangesemény időben mikor és milyen jelentőséggel (súllyal) jelenik meg (Lerdahl – Jackendoff 1983). Eme mechanizmus mögött az ún. ütés-alapú feldolgozás (beat-based processing) áll, mely által képesek vagyunk mozgásunkat egy periodikus külső ingerhez szinkronizálni. A tudományterület jelenlegi álláspontja szerint az emberen kívül ez a képesség csak kevés élőlénynek adatott még meg. Ennek a folyamatnak a feltétele, hogy a periodikus sorozat következő hangeseményének bekövetkeztét képesek legyünk expektálni, időben pontosan predikálni és mozdulatainkat ennek megfelelően időzíteni. Mint látni fogjuk, a metrikai események időbelipredikációjának további implikációja, hogy általuk vagyunk képesek figyelmünket a predikált eseményekre dinamikusan irányítani a pontosabb feldolgozás érdekében is (Jones et al 2002). A téma szakértői azt feltételezik, hogy ez a jelenség nem csak a zene és tánc, hanem a nyelvi komprehenzió- produkció esszenciális alkotóeleme és feltétele volt annak kialakulásának is (Patel – Iversen 2014). Bemutatjuk továbbá, hogy az olyan különleges, patológiás helyzetekben, mikor az agy bizonyos intrinzik, ritmusgeneráló sejtjei nem funkcionálnak (ti. Parkinson-kór), a táncterápia esetében, a külső periodikus ingerekhez – mint a zene - történő szinkronizáció mégis képes az érintett agyi mikrohálózatokat újra aktiválni.

Az első szerző e-mail címe:

nagy.sandor.imre85@gmail.com

Cím:

A pozitív pedagógia és zenepedagógia

Szerző(k):

Bredács Alice

Affiliáció:

1. Pécsi Tudományegyetem – Művészeti Kar – Zeneművészeti Intézet

Absztrakt (max. 250 szó):

A művészeti tanárképzésbe jelentkező hallgatók a motivációs elbeszéléseikben gyakran számolnak be pozitív művészetpedagógiai tapasztalatokról, de negatívokról is. E példák jól mutatják, hogy bár a tanulás élménye kitüntetett szerepet kap a művészeti nevelésben, mégsem mindig aktualizálódik, nem modellezik rendszerszerűen, mert csak a módszerekre, vagy csak a tananyagra helyezik a hangsúlyt. Pedig egyre erősebb az az igény, hogy a tanulás olyan örömteli tevékenység legyen, amelyben gazdaságosabb és eredményesebb a tanulás, és amelyben a kihívások és a jól felmért tanulói képességek arányai megfelelőek. Kuhn szerint (1997) a paradigma olyan szemlélet- és gondolkodásmód, amely egy történeti korszak tudományos (és művészeti) felfogását és kutatását (valamint a művészeti tevékenységeket) alapvetően meghatározza, Bagdi (2018) pedig korszellemről beszél, amely egy időszak koncepciója.

Az intézményi koncepciók és modellek igazodva a tanulók igényeihez és szükségleteikhez – adaptív módon – időről időre módosulhatnak. Az ezekből nyert tapasztalatok és információk miatt az oktatáspolitikai trendek is változnak, szerencsés esetben a gyakorlatnak, mintsem az íróasztali munkának megfelelően.

Vannak már jó intézményi szintű innovációk is. Ilyen a PTE Zeneművészeti Intézetében a Különleges Tehetségek Osztálya, ahol neves szakemberek foglalkoznak a 10-18 éves zenei tehetségekkel. E modell kiemelkedő értéke az, hogy a tanuló választásait, döntéseit és céljait tekintetbe veszik, ezekre építenek. Így nincsen külön – a művészeti tevékenységtől elkülönülő – motiválás, hanem maga a művészeti tevékenység motivál.

A transzferkutatások mellett, az új irányok közé tartozik az, hogy mind a kutatások, mind a fejlesztések a rendszerszemléletére és modellezésére épüljenek. Ezek keretei között fel lehet tárni, hogy milyen vizsgálható eredmények jelezhetik a zenei nevelés tartalmi, szervezési és módszertani továbbfejlesztését, esetleg innovációkkal történő gazdagítását.

Az első szerző e-mail címe:

alice.bredacs@gmail.com

Cím:

**Az ének-zene iránti attitűd vizsgálata a zenei előképzettség függvényében,
tanító szakos hallgatók körében**

Szerző(k):

Hoffner Tibor¹ – Gocsál Ákos^{1,2}

Affiliáció:

1. Pécsi Tudományegyetem Művészeti Kar – Zeneművészeti Intézet
2. ELKH Nyelvtudományi Intézet – Fonetikai Osztály

Absztrakt (max. 250 szó):

A hallgatók aktivitása kulcskérdés a mai modern oktatásban, nem beszélve a kimondottan gyakorlati jellegű képzéséről. A Kaposvári Egyetem Pedagógiai Karán és a Pécsi Tudományegyetem Művészeti Kar Zeneművészeti Intézetének pedagógus szakos hallgatóiról készült felmérés több ponton rámutat tanár személyének fontos és meghatározó szerepére.

A kutatás a zenei előképzettség vizsgálata mellett különös figyelmet fordít a hallgatók szülői hátterére, valamint a hallgatók lakhelyére. A hallgatók iskolai előmenetelére is kiemelt figyelmet szentel a felmérés.

A kutatásban szereplő felmérések egy-egy kurzuszárás után készültek, a válaszokból egyértelműen kiolvasható, hogy az oktató szerepe rendkívül meghatározó még az egyetemisták körében is. Az általános és középiskolai tanulók motivációja és tanulmányi teljesítménye nagyban függ a tanár személyiségétől (Réthy Endréné 2008), ami a felmérés szerint az egyetemi szférában is fontos tényező.

A zenetanári valamint a nem zenei specializációjú egyetemi intézményekben tanuló hallgatók összehasonlítása további kutatások alapját szolgálhatja és érdekes következtetésekkel segítheti a zenei és nem zenei tanár szakos hallgatók toborzását és motivációjuk segítését.

Réthy Endréné (2008): A különböző tanári teljesítményvisszajelzések hatása a tanulók személyiségfejlődésére és tanulmányi teljesítményére
[http://mek.oszk.hu/04600/04669/html/balogh_pedpszich0036/balogh_pedpszich0036.html]

Az első szerző e-mail címe:

tibor.hoffner@gmail.com

Cím:

**Kellemes hang – kellemetlen hang 2.:
hallgatók további tipizálása a beszéd hangzásának megítélése szempontjából**

Szerző(k):

Gocsál Ákos^{1,2}

Affiliáció:

1. Pécsi Tudományegyetem – Művészeti Kar – Zeneművészeti Intézet
2. ELKH Nyelvtudományi Intézet – Fonetikai Osztály

Absztrakt (max. 250 szó):

Ismeretes, hogy a beszéd nem csak a beszélő szándékát, üzenetét kódoló jelsorozatként értelmezhető, hanem informatív funkciót is ellát, emellett akusztikai minőségéből adódóan a hallgatóban sajátos akusztikai élményt is kivált. Ennek az élménynek az eredményeként a hallgató „kellemesnek” vagy „kellemetlennek” ítélni a beszélő hangját, ami a holdudvarhatás következtében a személyes kapcsolatokat is befolyásolhatja, döntéseket alapozhat meg.

Előző kísérletünkben (Gocsál, mj.e.) arra a kérdésre kerestük a választ, hogy a lehallgatók számára lejátszott beszédminták észlelésekor kialakuló kellemességbenyomás hogyan differenciálódik a lehallgatók egyes tulajdonságai szerint. A *k*-közép klaszteranalízis alkalmazásával a két klaszteres megoldást vizsgáltunk, amelynek eredményeként az általában alacsonyabb skálaértékeket adó, „kritikus” illetve általában magasabb skálaértékeket adó, „filantróp” csoportok adódtak. A beszélők neme szerint nem mutatkozott különbség az egyes csoportok összetételében ($\chi^2(1) = 0,005$, $p=0,994$), a zenei képzettség viszont szignifikánsan differenciálta ($\chi^2(1) = 5,265$ $p < 0,05$), a „filantróp” csoportba több zenész került. Számos kérdés azonban megválaszolatlan maradt, így jelen kutatásunkban ezekre kerestünk választ. Először a három klaszteres megoldást elemeztük. Az eddigi „kritikus” és „filantróp” csoport mellett megjelent egy „köztes” csoport, amely kisebb részt a „kritikus”, nagyobb részt a „filantróp” csoport tagjaiból tevődött össze. A zenész/nem zenész differenciálás itt nem adott szignifikáns különbséget ($\chi^2(2) = 2,270$, $p = 0,321$), és a nemek szerinti differenciálás sem ($\chi^2(2) = 0,363$, $p = 0,834$). A klaszteranalízis eredményeit oszlopdiagramon ábrázoltuk, amelyről megállapítottuk, hogy a „köztes” csoport tagjai egyes beszélők hangját inkább a „filantróp”, másokét pedig inkább a „kritikus” csoportéhoz hasonlóan ítélték meg. Második lépésként megvizsgáltuk, hogy az egyes klaszterekbe tartozó személyek mennyire hasonlóan ítélik meg a beszélők kellemességét. A „közteség” nem abból adódott, hogy az ítéleteket tükröző skálaértékek általában a két másik csoport között helyezkedtek el, hanem abból, hogy a „köztes” csoportba tartozók bizonyos beszélők hangjának kellemességét inkább a „filantrópokhoz”, más beszélőket viszont inkább a „kritikusokhoz” hasonlóan ítélték meg. Számításokat végeztünk annak megállapítására, hogy az alaphang és az artikulációs tempó szerepet játszik-e ezekben az ítéletekben, de nem kaptunk szignifikáns eredményt. Így a kellemességítéletek differenciálódásának a háttérben továbbra sem találtunk olyan tényezőt, amely markáns magyarázatot adna, ezért további kutatásokat látunk szükségesnek.

Az első szerző e-mail címe:

gocsal.akos@pte.hu